

Острів Драйкройцен

Сергій Пилипенко

(Латвійська легенда)

Хто зна коли це було: нашим дідам їхні діди переповідали. Жив тут вельможний лицар барон Оскар на прізвище Кріпка Рука. Десь замолоду ходив він війною по різних краях і здобув собі великі багатства. Носив він завжди золоту кольчугу, а на грудях вигиптований шовком був його лицарський герб: на червоному полі три чорні смуги. Як посилав кому листа — теж завинував папір у шовкову бинду червону з трьома чорними смугами. І хто одержував того листа, тремтів і вжахався, бо не писав інакше барон, як: "Або скорися мені й плати щорічно велику данину, або попелом розвію увесь масток твій, заповолоню всіх підданців, а самого віддам на вечерю ведмедям".

На березі Двини збудував собі барон Оскар Кріпка Рука непідступний замок. Високими мурами оточений він був, а ще перед мурами глибокі та широкі рови з водою. На мурах бочки з смолою. Наважився був один граф зломити силу баронову. Зібрав багато війська, усіх тих, кого пограбував був барон, усіх тих, хто заздрих на його багатство, і обложив замок. Стоять облогою місяць, другий, п'ятий. Цілий рік уже стоять, нічого вдіяти не можуть. До мурів не підступитися. Та й не думали вони спочатку й лізти до них. Міркували собі: не стане в замку їжі, подохне баронове військо з голоду або мусітиме відчинити браму та йти битися на чистому. А тоді вже на кожного баронового вояка десять графових буде. Та не знав старий граф, що з замку таємний хід під землею та попід дном Двиновим на острів проти замку покопав був колись хитрий барон, величезними камінняками виложив, вимурував. Тим ходом, якщо довелося б погано, втік би барон непомітно для ворогів.

Тим ходом тепер наставався під час облоги замок усякою живністю.

Стоїть барон на високій вежі, посміхається з графа, глузує: "Помреш тут під мурами, мене не здобудеш, а я тобі, гляди, голову однаково на в'язах скручу, на всьому роді твоєму помщуся!" Бачить граф, що не візьмеш замка облогою, наказав іти на приступ — хоч головою накладу, а баронові не піддамся! Поробили вояки графові з хмизу плоти, кинули в рови й попливли, щоб дістатися мурів, а голови позакривали від стрілів щитами. Та ледве підплили вояки до мурів, запалила баронська сторожа смолу в бочках і перекинула вогненними хвилями на голови обложників. Запалився хмиз, і загинуло графське військо в ровах, а сам граф ледве втік десь далеко за море від баронової помсти. З того часу вже ніхто не наважувався зачіпати барона Кріпку Руку, і сидів він у своєму замку, як старий ворон на столітньому дубі.

Скільки їхати з ранку до вечора — все навкруги належало йому. Тисячі люду зносили в замок звірячі шкіри, роги, мед, вощину, сувої полотна, гнали худобу, довозили цілими валками збіжжя. На великих човнах гнав барон все це Двиною до Риги, а там на кораблях у заморські краї, на продаж. А з-за моря привозили баронові золото й срібло, коштовні каміння, розкішні убрання, гостру зброю, смачні напої...

А одного разу привезли йому молоду жінку-полонянку. Була то графова дочка, красуня така, що й сам барон, скільки світу сховався, ще не бачив. Утікши граф за далекі моря, ховав її від ока людського, аж поки не прийшла пора їй на заміж. Полюбила вона юнака простого роду, і довго старий граф не хотів собі такого зятя. Та була графівна в нього єдиначка, а граф сам збіднів, перевівся нінащо, ховаючись від баронової помсти. І подумав собі граф: як видам дочку за когось багатого та відомого, дізнається барон і помститься на молодих. А житиме дочка за простим чоловіком — ніхто її так не розшукає і зазнають вони спокою та щастя. Та не знав старий граф, що баронові шпигуни вже давно викрили його криївку, вже давно чатують на нього та на молоду графівну. Як поїхали молоді вінчатися, напали на весільний похід ніби розбійники, вбили старого графа — скрутили йому голову на в'язах, як погрожувався здавна барон, вбили молодого жениха, а графівна зникла без сліду.

Тільки один барон і знав, що красуня-полонянка в його замку — це та безталанна невіста, що ось-ось готувалася зазнати шлюбного щастя із своїм милим. Тільки один барон і знав, бо слуг своїх, що дістали розбоєм полонянку й привезли її, звелів віддати ведмедям на потраву, ніби за зраду, а насправді — щоб заховати навіки страшну тайну.

Була в замку велика чорна вежа, де жили дикі ведмеді за ґратами. Вся округа знала про цю ведмежу вежу. Всіх провинників кидав барон Кріпка Рука в ню — і не було вже їм повороту. Тільки зойки катованих та нелюдський стогін полошив іноді околиці замку, і люди, вжахуючись, далеко обминали прокляте місце. Казали, що й сам барон перевертень, що він ведмежого роду, ведмежий король.

І справді барон був ведмежої сили і дикої, шаленої вдачі. Щороку в день свого народження звелів він випустити на брукований замковий двір найбільшого ведмедя з чорної вежі і виходив до нього прилюдно на герць.

Казав він:

— Нум спробую, чи така ж у мене ще кріпка рука, чи здолаю ще моїх ворогів?

І щороку бачили баронські слуги та гості, як велетенський звір, роздратований відважним бароном, кидався на нього із страшним ревом — і падав проколотий наскрізь бароновим мечем.

Барон витирав скривавлену зброю об ведмежу шкіру й казав:

— Є ще сила в Кріпкій Руці. Хай знають це вороги. А з цього бидла, — штовхав ведмедя ногою, — зробіть мені на вечерю смаженину.

Не знав страху барон, не знав і милосердя. Як привели перед його грізні очі молоду графівну, скрикнув він радісно:

— Чи гадав старий граф, ідучи на мене боєм, яке солодке м'ясо їстимуть мої кохані ведмеді? Чи ж знала і ти це, красуне?

Та мовчала графівна. Ні пари з уст. Просто і гордо дивилася в очі старому барону, і не видно було переляку в її прекрасному обличчі. Немов казала своєю мовчанкою:

"Хай розірвуть мене твої ведмеді, а не дам тобі насолоди бачити мій страх, не вдовольниться твоя помста моїми покірними словами, моїми моліннями та благаннями. Не почуєш нічого".

І граф це зрозумів.

— Мовчиш, горда красуне? — скрикнув він. — Так ні ж бо: заговориш. Заговориш, кажу тобі. Слухай. Ти мала жениха, та не мала ще чоловіка. Я буду тобі за чоловіка.

І тут не здригнула графівна, не подала голосу. Мовляв — і ця кара не викреше й слова, не дасть і крихітки вдоволення бароновій помстливій душі. Барон стиснув зуби й звелів своїм слугам:

— Уберіть її в найкращі убрання, одведіть в найпишніші покої, зготуйте найсолодших страв і налийте найліпших напоїв — сьогодні ввечері моє з нею весілля. Бережіть її, як свою власну голову. Хоч що лихе з нею трапиться, хоч волосина одна впаде з її чорних кіс — всі ви танцюватимете в ведмежих лапах. І кров'ю вашою помажу копита своєму коню.

Увечері було дивовижне весілля. Сидів старий барон, як грізна хмара, жорстокий, суворий. А поруч біла, як мармур, молода і така ж мовчазна, як той мармур.

Із жахом поглядали баронові слуги на чудну пару. Ніхто не знав, хто ця німа красуня, бо ті, хто привіз її, ще зранку зникли у ведмежій вежі. Аж за високі замкові мури далеко в лісі чути було їх передсмертні зойки й прокльони. Це була баронові весільна музика.

І не було весілля на тому весіллі. Мовчки спорожнялись турячі роги з заморським вином, мовчки ковтали гості криваві шматки смаженини і лякливо позирали на свого грізного владаря, на недвижимо обличчя красуні.

А на ранок сказав барон своїй полонянці-жінці:

— Я почую таки твій голос, коли родитимеш ти мені сина. Матерні муки розв'яжуть тобі язика.

І топнув грізно ногою, побачивши перед собою таке ж мармурове, німе обличчя, що просто й гордо дивилось йому в очі недвижними очима.

Минув рік, минуло два і три. В графівни народилось вже дві дочки, як зірочки, і син, як місяць ясний — і ніхто не почув від неї ані звуку: ні тоді, як вони народжались, ні тоді, як милувала, пестила своїх дітей, ні тоді, як гримав на неї старий барон, скаженіючи від дикої злости.

Одного разу вивів він її на балкон, каже ніби ласкаво:

— Сьогодні побачиш борню з дикими ведмедями.

І звелів випустити на внутрішній замковий двір дику ведмедиху з малими ведмедятами. Багато люду загинуло на великій облаві, коли їх з наказу баронового ловили в непрохідних нетрях. Хто загруз в трясовині, хто зірвався з лісової кручі й побився в могутніх коріннях дерев, хто з розірваним кігтями хижого звіря черевом, з розтрощеною головою лишився навіки у пущах.

Скоро вибігли ведмедята на замковий двір, почалися їхні тортури.

Слуги баронові з вікон стріляли в них стрілами, обмазаними в запалену смолу, кидали розпеченим вугіллям, бризкали окропом. Звірі качалися з болю по землі, ревли жахним ревом, кидалися на всі боки в неймовірному страсі, не знаючи, куди подітися від нещадної муки.

А на ведмедиху-мати лячно було дивитися. Аж запінена з люті, вона не ревла — стогнала, металася в усі кінці двору, шукаючи невідомого ворога, її білі ікли ляскали, могутні кігті дряпали каміння, як суху кору. В одну мить роздерла б вона катів-людей, коли б могла їх дістати.

І раптом прочинилась дворова брама навпроти балькону, а в ній побачила графівна трьох своїх маленьких дітей, самих-самісіньких перед страшним розлютованим звірем.

Ведмедиха з ревом кинулась до брами, бачачи в ній немов джерело мук її дитинчат. Одна мить — і не стане графівниних дітей.

— Тепер ти заговориш! От тепер порушиш німотність!— скрикнув злорадісно барон, утопивши грізні очі в графівну.

Як сиділа вона на бальконі недвижно, непорушно, як мармурова статуя, так і лишилась сидіти. Тільки прекрасна голова наче міцніше припала до облавку. Тільки білі руки неначе тісніше притисли до круглих колін. І — ні слова, ні зойку, ні найменшого крику, зідхання.

— Ти почвара, не жінка! Ти не людина!— скрикнув розлютований барон. І був у тім крику і страх, і відчай, і нелюдська ненависть.

А в цю мить з усіх вікон, бальконів зливою звихрилися стріли на ведмедиху, що вже була на крок від малят. Обливаючись кров'ю, упала вона коло брами — і нерівна борня скінчилась.

Розгніваний, переможений своєю полонянкою і на цей раз барон підвівся з наказом:

— Заберіть цю німотну потвору, щоб більше її я не бачив.

І він її більш не побачив. Коли слуги підійшли до графівни, її серце вже не билось. Її мертві очі так само просто-недвижно дивились униз, де мали загинути її діти. Але цей лихий жарт і перед смертю не вирвав у неї жадного звуку. Німо жила, німо вмерла горда красуня.

Поховавши жінку, барон наче зовсім сказився. Він поставив собі винищити власноручно всіх ведмедів в окрузі. Він ненавидів увесь їхній рід, що не дав йому змоги перемогти німотну графівну. Днями й ночами він вештався по лісах, блукав непрохідними нетрями, видивлявся ведмежі барлоги і купався в ведмежій крові. На ведмежих тропках він наказував копати глибокі ями, притрушував їх зверху хмизом і наганяв собаками й людьми туди хижого звіря. Коли падав у яму ведмідь, барон стрибав слідом за ним в пастку, і зчинявся там страшний двобій. Не знати хто був дикіший, хто кровожерніший: чи той волохатий звір з ощереними іклами, чи ця оскаженіла людина з закривавленим кинджалом у руках, з божевільним поглядом і звірячим ревом. Сотні ведмедів заколов барон таким чином, його лице, плечі, стегна були на геть посмуговані кривавими — новими і білими — старими рубцями, побасаманені ведмежими кігтями та іклами. Але угаву йому все не було. Невгасима лютість гризла барона, ніде й ніколи не мав він спокою, жив, як дикий звір. Обличчя йому все заросло клочкуватим волоссям, на ньому хижо блищали божевільні очі. Всі оминали заклятий замок, боялись його, як пекла.

Так пройшло п'ять років, десять і двадцять.

Аж ось прийшов кінець і барону.

Як і завжди, в день свого народження вийшов він на герць у замковім дворі із ведмедем.

— Чи кріпка ще моя рука? Чи здолаю ще моїх ворогів?

І грався старий барон із страховищем, як кіт із мишею.

Порубав, поколов ведмедя, аж криваві ріки за ним пливуть. А тільки піде на нього звір, звівшись на задні ноги, вищеривши страшні ікли, — наче вклониться йому барон, підставить під груди ведмедю гострий меч — і знов відскочить на бік, наче в піжмурки грає.

А з балькону дивляться на цю гру баронові діти: молоді баронівни, як зорі, молодий бароненко, як місяць ясний. І ще сидить із ними красуня, як темна ніч, смуглява, бароненкова молода жінка. Тільки одну її і любив старий барон — за жорстокість та кровожерність її. Як уб'є барон ведмедя, все, було, просить невістка:

— Злий мені ведмежої крові на руки, хай вимию добре.

І цюрчить кров багряною цівкою з ведмежого горла, а смуглява красуня аж сяє, хлюпочеться в ній руками.

І до служниць своїх була нещадно-жорстока молода бароненкова. Хай тільки котра смикне її за волосся, розчісуючи довгі, як гадюки, чорні її коси. Зараз зажене під нігті гострі шпильки.

— Щоб, — каже, — руки в тебе моторні були!

А коли одна щось погано засмажила їй на сніданок ведмеже серце, наказала баронова невістка посадити горопашну служницю голу на багаття.

— От так, — каже, — треба смажити. Я тебе навчу...

— Таку б мені дочку, такого сина, — примовляє, бувало, барон. — А то мої графенята немов у матір уродились, ведмедів не люблять.

А насправді знали баронові діти про смерть материну і ніколи про це не забували, не тішились з батькових забав.

І от того дня так само сумні сиділи вони на бальконі, згадуючи, як двадцять років тому не витримало тут горде материне серце та не піддалось лихому жартові батька.

А смуглява невістка аж перехилилась через бильця — пожадливи очима стежить криваву борню внизу. Ось із ревом випростався ведмідь і люто кидається на барона. Той підносить свій меч — і в ту мить наче ненароком злітає з балькону чорна хустка невістчина на голову старого барона, гадюкою оповиває її. Не бачить барон, куди поціляти, як у серпанку густому його очі — і його меч рубає порожнє повітря, а гострі кігті розлюченого звіря вже деруть йому груди.

Це була остання бійка з ведмедем. Більше не було ніколи ведмедів і в чорній вежі. Нині від неї тільки руїни, та в заґратованому підвалі знаходять і досі ведмежі та людські кістки. На другий день, як поховали барона, що йому зрадила наостанку його кріпка рука, зізвав молодий бароненко своїх сестер і сказав їм:

— Наш батько був незмірно багатий. Ми рівну долю, нещасливу, любі сестри,

маємо, хай на рівні частки поділимо й це багатство. Буде за кожною з вас стільки віна[220 — Віно — посаг (придане).], скільки маєтку матиму й я. Так, мабуть, хотіла й наша небіжчиця-мати, коли рівні ласки нам дарувала, так і батько, коли рівно нас не любив.

Та вплуталась у цю промову невістка, смуглява красуня:

— І я хочу бути в частках: Коли вас небіжчик не любив, так я була його улюбленка. Та ще пам'ятайте, що через мою необережність ви маєте тепер що ділити.

Мовчали сестри, не знали-бо, чи справді то була необережність, а бароненко рішуче заперечив:

— Ні, люба жінко, так не годиться. Ти маєш те, що я маю, і нам цього вистачить до самої смерти. А сестри, може, схочуть вийти заміж за простих людей, як ото хотіла була наша мати, і їм теж тоді вистачить спадщини, щоб жити багато й щасливо.

Замовкла бароненкова і заховала злість у своєму серці. Обнялися брат із сестрами і розійшлися по своїх покоях спочивати.

Ніч була буряна, грозова. Замкнувся у себе молодий бароненко і сів вираховувати, кому що припаде з батькового багатства, щоб нікого не скривдити.

А вітер за вікном виє, наче зібралися всі покійники, що їх закатавав старий барон у ведмежій вежі, і всі вкупі знов переживають нелюдські тортури, наче ревуть страшним хором всі ведмеді, що їх зарізав за своє криваве життя бароненків батько.

Нема спокою на душі в молодого спадкоємця. Все здається йому, що трапиться якесь непоправне, неминуче лихо.

— Не буде щастя з того награбованого багатства. Все воно людською кров'ю смердить, людськими муками народжене й здобуте. І чого це жінка моя молода гак заздрить на нього? Звідки в неї така жаденність?

Раптом чує бароненко якусь шамотню за дверима, далі швидкі кроки.

Увірвалася до нього серед ночі молода жінка, розпатлана, розхристана, і очі блищать, мов у голодного звіря. Злякався бароненко:

— Що з тобою, люба? Чому ти така?

— Мені лячно, — приглушеним голосом каже, — така гроза, такі блискавки та вітер... Не можу бути одна. Покинь це, побудь зі мною. Не піду до себе, там страшно. Все мені здається, що якесь лихо впаде на мою голову. Мов баронові ведмеді оточили ввесь замок, деруться на мурах, шукають мене, клацають закривавленими, запіненими іклами.

Покинув рахувати бароненко, розважав, утішав молоду жінку аж до ранку, хоч і самому неспокій, тривога, полохливе передчуття. Та каже їй ніжно:

— Це тому тобі лячно, що скоро маєш родити. Вагітним завжди всякі жахи в голову лізуть. Не діждав батько бачити внука, може, тоді кровожерність його хоч ледь-ледь утішилась би. Все ж бо він боявся, що наше покоління буде останнє, що заклала нас мати. Того й не любив нас, як умирущих, заклятих...

— Так, — відповідає стиха бароненкова, — для нашого сина я й більше багатства хотіла. Щоб був достойний нащадок барона Кріпка Рука, — і очі її блиснули зеленим

відьомським блиском. — Так я хочу й так буде, — притопнула ногою рішуче.

Злякався бароненко на ту мову, та нічого вже не сказав. "Не треба, — думає, — жінку перед пологами дратувати. Народить — заспокоїться. Всяка жінка, ставши матір'ю, ніжніша, лагідніша стає".

За нічню ранок прийшов дощовитий, сірий. Мов хтось загублену долю оплакує, горя не здержить, побивається, ридає без кінця-краю...

Наказує бароненко прикликати сестер довершити розділ батькової спадщини. Жили вони в окремій високій башті, круті сходи до залізних дверей в їхню спочивальню ведуть. Прийшли слуги кликати баронівен, стукають у двері — не відгукуються баронівни. Посилає бароненко по них удруге, втретє — так само. Думає:

— Може, не спали в грозову ніч, а тепер спочивають по тихому. Хай же спочинуть.

Та не відчиняють баронівни дверей і в полудень, і надвечір. Подивилися в ключовину — ключа немає, немов звідси хтось замкнув і ключа забрав із собою. Стурбувався бароненко, наказує зламати двері, подивитися, що там за лихо. Підклали порошу під двері, зірвали, ввійшли в опочивальню.

Лежать баронівни в ліжках, обидві, як зорі, і немов сплять. Тільки бліді, бліді обидві. Гукнули на них — сплять. Торкнули за руки — неживі руки, холодні, хоч іще й не задубіли.

І помітили слуги пах тяжкий у кімнаті. Думають — від мертвих той пах. Прочинили мерщій вікна і побігли із страшною звісткою вниз по сходах до бароненка.

Хто б теє горе бароненкове списав, переказав? Хто б тії сльози полічив, що з очей його струменем гарячим на сестер мертвих пролились?

— Ой, чи не вірно батько пророкував, що закляті ми, що немає нам долі-щастя! Ой, чи не вірно жінчине серце вчора віщувало, горе-лихо передбачувало?

А жінка, смуглява красуня, поруч стоїть, дрижачкими руками його руки хапає та все лякливо приказує:

— Ой, ховай їх мерщій, любий! Ой, ховай, бо боюся я. Буде мені лихо, чую, як швидко не похоронаш.

Думає бароненко:

"Справді, щоб чого не скоїлось. Ще приведе якого виродка, замість здорової дитини, з переляку. Ліпше похорона якнайскорше та покінчу з цими горещами".

І наказав покласти сестер у дубові гроби і викопати могилу на острові, що на Двині проти замку серед могутніх столітніх сосон, де стояла повита хмелем альтанка — там любили баронівни сидіти за життя, гаптуючи сріблом-злотом свої багаті убрання та співаючи журних старовинних пісень.

Поклали баронівен у дубові гроби. Лежать молоді красуні, як зорі, тільки бліді, бліді такі, а то немов сплять, немов снять сном тяжким та глибоким.

Повезли гроби човнами на острів і поклали рядком у могили в альтанці. Не дуже глибоко й закопали, бо сказав бароненко:

— Збудую на цій могилі замість альтанки пам'ятника, поставлю високу вежу, щоб далеко по Двині було видно, щоб згадували по віки вічні околишні люди сестрину долю,

щоб кожний мандрівець розпитував — чия ото гостроверха вежа, звідки й для чого вона?

І пішов з острова, вмиваючись дрібними сльозами, а за ним і смуглява красуня, як темна ніч.

І тої другої ночі не довелося спати бароненкові. Ввірвалася знов опівночі до нього жінка, як буря, ще страшніша за ту нічну, очі, мов у божевільної, кричить жахним криком:

— Убий її! Убий! До ведмедів у вежу! Негайно!

— Кого? За що? Схаменися!

— Покоївку сестер твоїх. Отруїти мене хотіла, щоб і я, і твій син майбутній загинули. Ось дивись, — показує пляшку з отрутою, — бачиш? Ти бачиш? Це отрута, що батько твій ведмедів у вежі нею труїв, коли скаженіли.

— Таж отрута ця була в тебе. Ти її нащось узяла після батькової смерти.

— Украла в мене, украла, — кричить не своїм голосом бароненкова, — убий її, убійницю! Там вона, клята, в моїй кімнаті, підкралася до мене, як гадюка, як відьма задвинська...

Схопив бароненко батькового меча, кинувся стрімголов у жінчину спочивальню. На порозі мало не впав, на щось послизнувся. Бачить — мелькнуло щось біле в вікні і щезло, як мара. Нема нікого в кімнаті. Пішов назад — дивиться: долі ключ лежить від сестриної кімнати. Через нього і послизнувся. Розказує жінці, що бачив. Зідхнула вона полегчено:

— У вікно кинулась? У Двину, що під баштою тече? Ну, значить, смерть собі заподіяла. Так їй, злодійці, і треба. А ключ це справді від сестриної кімнати. Бач — це вона їх там замкнула, а то, може, ми б їх і врятували від наглої смерти, лікарів, знахурів покликали б розгадати дивну хворобу.

Заспокоїлась бароненкова, лягла спочивати. Як темна ніч, у ліжку розкинулась, дихає важко, поривчасто.

Та не спиться бароненку. Чує проз вікно він, ніби там на острові серед Двини хтось наче квилить, голосить.

"Чи не покоївка, бува, туди допливла та побилась, падаючи з вікна, і тепер стогне там, поранена?" — думає.

Прочинив вікно, прислухається. Тихо навкруги, тільки пугач у соснах пугикає, щось недобре віщує. Та знов серед тиші нічної, поза плюскотом Двинових хвиль, чує бароненко тяжкий стогін на острові, зойки жіночі.

Тягне бароненка на той зойк, мов невидима сила.

Бере він двох слуг своїх вірних і йде таємним ходом підземним до острова дізнатися, що там за пригода, яка примара стогне на сестриній могилі.

Пройшли, як злодії, потиху та помалу, і підкрадаються попід соснами до повитої хмелем альтанки.

Чують: свіжу могилу немов хтось розгортає, сам стогне, причитує по-жіночому:

— Ой, красунечки мої любі, живими вас у сиру землю злодійка закопала, мене мало

не отруїла, чоловіка убійником мало не зробила, людоджерка несусвітна.

Вжахнувся бароненко, почувши таке, кинувся до могили, аж там покоївка сестрина вся скривавлена сидить, мокрими косами повита, і руками землю рие.

— Що кажеш, божевільна?

— Правду кажу, пресвітлий господарю, — на коліна впала покоївка, — твоя жінка в мене ключ від баштової кімнати узяла, мене саму силоміць у себе замкнула, а сама туди тихцем пройшла й трубу в комині закрила.

Почадили твої сестри, потруїлися. Тут би їм води дати, на свіже повітря винести, а вона ключ у себе заховала, тебе поховати їх мерщій намовила. А вони тут іще живі були, я чула... Прийшла до мене, сміється, каже: "На тобі тепер ключ, не встерегла паній своїх, гадюка!" Я їй: "Сама гадюка, намовниця!" А вона: "На, випий холодної води, заспокійся!" І бачу я — мені ведмежу отруту дає. Я її знаю, бачила. А далі ви вже самі бачили.

Дибки волосся стало в слухачів від покоївчиного оповідання. Кинувся до неї бароненко, за горло схопив, душить:

— Брешеш ти, відьмо задвинська, не може бути такого злодійства! Що ти тут чула, кажи, бо тут тобі й смерть!

— Ой, пане-господарю, попусти горло, скажу...

Як припливла я до острова, вся побита, поранена, зараз до могилки і чую: стогнуть у ній баронівни, дряпаються, в дошки гробові стукотять. Я з жаху була закам'яніла, знепритомніла. Як прокинулась — рити стала. Далі ви прийшли.

Упали на землю бароненко зі слугами, приклались вухами до могили, слухають. Наче не чути нічого. Шарудять тільки листя хмелеві навколо альтанки та плюскотять потиху Двинові хвилі.

Зв'язали покоївку по руках, по ногах:

— Умреш, як збрехала, страшною смертю!

Самі, як і вона, взялися розкидати землю чим попало — руками, гілляками, бароненко гострим мечем своїм... На щастя їхнє місяць з-за хмар вплив, блідим сяєвом світить, у могилу зазирає. Від сосон столітніх довгі тіні по острову стелються.

Дісталися до гробів, витягають, верхні дошки мало не зубами відривають. Ось один уже відкритий. Лежить у ньому старша баронівна, та не на спині, як поклали, не на грудях навхрест руки поклала, не спокійно повні губи, темні повіки стулила, мов щойно заснула... Не бачили вони зроду таких покійниць. З жаху від гробу аж відсахнулись. Покручено з корчів у баронівни все тіло, лежить вона боком, скривавлені, скандзюблені пальці в дошки вп'ялися, біла сорочка вся пошматована, очі вибалушилися в дикому відчаю, рота роззявила, як риба на березі, чорне волосся білими смугами взялося...

Бароненко до другого гробу. Рубає його просто мечем. І там таке саме. Перекинулася вниз лицем молодша баронівна, руки, ноги скільки мога підібгала під себе, видимо, намагалася спиною кришку гробову підняти — і теж серед чорного волосся срібляться білі пасмуги...

Підвівся від гробів бароненко — сам наче посивів, очі, немов у божевільного, хитається, наче п'яний. Не встигли слуги його й спам'ятатися, як одрубав він обом голови під самісінькі плечі. Підійшов до дівчини, каже, як гадина шипить:

— Ніхто цього не повинен знати. Тільки ти та я.

Порався до ранку. Убитих слуг своїх кинув у Двинові хвилі. Попливли безголові мертвяки, похитуючись, униз по ріці, лякати рибалок. А голови їхні упали на дно. Там обгризли їх раки. Узяв потім сестер своїх бароненко і знов закидав землею. Замість заступа меч йому був. Притоптав свіжу могилу ногами, поцілував меч, розрізав ним реміні, що ними дівчину були поскручували, — бліда від жаху поряд могили лежала, все те бачила, — та й каже їй урочистим голосом:

— Він тебе мав убити, він тебе й визволяє. Бери це реміння, воно ще знадобиться. Ходім.

І повів її таємним ходом назад у замок, а двері в той хід сірим каменем привалив. Прийшов до замку, іде просто в спочивальню до жінки. Бачить: розпістерлась вона на ліжку, живіт горою — цими ж днями їй родити приходить. Коло ліжка на столі купа самоцвітів лежить, монисто коштовне, каблучки, наручники золоті, дармовіси всілякі, сестрині коронки незціненні з діамантами, що ними вони розкішне своє волосся по святах прикрашали... Милувалася смуглява красуня, видимо, з цього багатства перед сном, так і заснула з щасливою посмішкою на кровистих повних устах. Лежить, як темна ніч, чорні коси зміюками по грудях, по подушках гадючаться. Не став будити її бароненко. Пошепки каже служниці:

— Давай оте реміння. Як в'язали тебе, в'яжи тепер її, прикручуй кріпко до ліжка.

Як була сонна бароненкова, так і опинилась, як риба в мережі. Ні рукою, ні ногою ворухнути.

Бере бароненко меч, йде до жінки. Здогадалась покоївка, що вдіяти хоче, та до нього злякано:

— Що хочете робити, пане-господарю? У неї ж дитина... Син, може, ваш.

— Отож, сина мого тобі заповідаю. Бережи його, зроби чесною простою людиною. Не судилось йому бачити ні батька, ні матері. Будь йому батьком і матір'ю. Бери оте все злото й коштовне каміння, тікай з ним з цього заклятого місця.

Почула ці слова, прокинувшись від розмови, молода бароненкова. Закам'яніла від жаху, очі втопила в божевільних очах чоловікових. Губами ворухить, слова вимовити не може. Рукою, ногою сіпнула — ані поруху, як пришита до ліжка.

— Умри хоч так, як моя мати вмирала. Не мов мені ані слова, душогубко! — скрикнув бароненко, і не встигла зойкнути ні служниця, ні смуглява красуня, як створилося ще одне страшне діло. Одним порухом меч розтяв молодий барон черево жінці: розгорнув його, як купель, для своєї дитини, другим порухом розтяв груди смуглявій красуні аж до самого серця — і прожогом геть із кімнати, скрикнувши на порозі:

— Приймай же дитину! Будь матір'ю!

Плаває немовля мале в кривавій калюжі, захлинується. Схопила його покоївка,

сльозами вмиває, косами своїми витирає, криком кричить на поміч, на гвалт.

Від крику покоївчиного збіглася челядь — а вона вже вийняла з багряної купелі малесенького бароненченка, пискотить він жалісним писком. Вжахнулися всі, постовбичили — зроду, звіку ніхто таких народин не бачив. Спам'яталися, кинулися шукати бароненка. Вгледів хтось, ніби біг він, як божевільний, із диким криком на балкон, де колись померла його мати. Другий казав, що бачив його ніби під тим балконом — щось колупав між дворовим камінням своїм гострим мечем. Хтось ще торопко переказував — знов немов бароненко подався бігцем на балкон.

— Держіть його, він збожеволів, — гуком-луною несеться по всьому замку.

І раптом страшний зойк зледенів усім жили. Так кричали тут тільки катовані в ведмежій вежі, коли надходила до них люта смерть, так кричала служниця, що її посадовили колись голу на багаття з наказу бароненкової молоді жінки.

Стрімголів у замковий двір — там іще одне страшне видовище, ще одна жахна смерть, вже остання в цьому пекельному місці.

Між камінням у дворі держалном униз застромив бароненко свій закривавлений меч. Сам кинувся на нього грудьми з балкону і проштрикнувся, як жук на шпильку, як сніп на довгі вила.

— Закляття, закляття справдилось, — шепотіли перелякані слуги. — Графівна за себе помстилась. Нема щастя в цьому домі, тікати треба звідси щошвидше.

Поки порались вони коло молодого барона, брали його на ноші, щоб нести в покої, покоївка з новонародженим щезла, забравши, як заповідав женовбійник, злото й коштовні каміння. З того часу ніхто її більше не бачив, не бачив і дитини, що таким страшним способом народилась.

Коли-не-коли лише знаходили свіжі білі квіти на могилі баронівен на острові серед Двини. Там, поряд з тою могилою, поховали й бароненка з смуглявою красунею. На їхній могилі коли-не-коли теж з'являлися червоні квіти, немовбито краплі крові, пролітої ними. А третя могила — старого барона й графівни — квітчається сон-травою, немовби забути хтось хоче, як страшний сон, усе те, що трапилося в замку Драйкройценгоф над Двиною.

Чому так замок зветься? Три хрести стояли в давні часи над тими трьома могилами. Тому й замок Драйкройценгоф, і острів — Драйкройцен, тобто три хрести, а під кожним із них два покійники.

Заволоділи тим замком потім інші барони, дальні родичі Оскара Кріпкої Руки, і додали вони тоді до його герба — на червоному полі три чорні смуги — ще три білих хрести на кожній з тих смуг.

Так переповідали нашим дідам їхні діди про давньоминуле замка Драйкройценгоф.